

УДК 347.965

DOI: 10.15587/2706-5448.2024.314329

ВІДНОСИНИ МІЖ АДВОКАТОМ І СУДДЕЮ: ЕТИЧНА ДИЛЕМА

Є. В. Дуліба, В. І. Теремецький

The relevance of this research lies in clarifying the nature of the relationship between an attorney and a judge in the context of power dynamics, professional ethics and interpersonal communication. The purpose of the study is to determine the role of professional ethics in shaping the relationship between an attorney and a judge, as well as the impact of personal relationships between attorneys and judges on the judicial decision-making process. The methodological basis of the study is general scientific and special legal methods of knowledge, in particular philosophical dialectic, comparative legal, idealisation and formalisation methods. The materials used for this study are the works of domestic and foreign scholars, and the provisions of national, foreign and international legislation.

The results of the study show that the relationship between an attorney and a judge is inherently complex, dynamic and critical, since it is at the intersection of legal norms, professional ethics and personal interactions.

The relationship between attorneys and judges is an important component of the judicial process, as it affects the efficiency and fairness of decisions. These relationships are formed through a complex interplay of historical, ethical, professional, as well as personal interactions. Effective communication, mutual respect and a clear understanding of the role of each party are crucial to strengthen constructive relationships.

The findings of the study indicate that a constructive relationship between judges and attorneys is an important element in ensuring the integrity of the legal system. Adhering to established ethical standards and maintaining an atmosphere of mutual respect and professionalism, judges and attorneys promote the administration of justice in accordance with the needs of all participants in the process, thereby increasing the level of trust and reliability of the judicial system

Keywords: judge, attorney, court proceedings, disciplinary responsibility, professional ethics, abuse of procedural rights, conflicts in judicial practice

How to cite:

Duliba, Y., Teremetskyi, V. (2024). The relationship between attorney and judge: an ethical dilemma. *ScienceRise: Juridical Science*, 3 (29), 29–34. <http://doi.org/10.15587/2706-5448.2024.314329>

© The Author(s) 2024

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license

1. Вступ

У сучасних умовах взаємодія між адвокатами та суддями є важливим аспектом, який вимагає балансу між захистом інтересів клієнта, збереженням поваги до суду та забезпеченням неупередженості судового процесу. Незважаючи на високі стандарти професійної етики, час від часу виникають ситуації, коли поведінка адвокатів чи суддів вважається неприйнятною, що підкреслює існування значних викликів для правової системи та її сприйняття громадськістю. Різноманітні форми такої поведінки, починаючи з упередженості та закінчуючи етично неприйнятним спілкуванням, не лише підривають довіру до правової системи та професійного іміджу окремих осіб, але й негативно впливають на справедливість судочинства загалом. Аналіз відносин між адвокатом та суддею відкриває широкий простір для дослідження динаміки влади, професійної етики та міжособистісного спілкування. Виклики, з якими стикаються адвокати та судді у своїх відносинах, вимагають від них не лише дотримання законодавчих рамок, а й розвитку взаєморозуміння та співпраці, заснованих на взаємній повазі та професійній відданості.

2. Літературний огляд

Складна структура відносин, що виникають між адвокатом та суддею під час виконання професійних обов'язків, зумовила значний і тривалий інтерес до цього питання. Однак, на відміну від зарубіжних дослідників, які протягом тривалого часу досліджували динаміку відносин між адвокатом і суддею (Д'єнг (1997) [1], Шепард (2000) [2], Шмер, Кахені, Савер, ДеКаміліс (2013) [3], Лю та Чжан (2020) [4], Верхаген і Ям (2021) [5]), українські вчені приділяли цьому питанню знач-

но меншу увагу, переважно зосереджуючись на питаннях дотримання професійної етики адвокатами та суддями (С. Жуков (2018) [6], Г. Вітюк (2019) [7], пошуку балансу між захистом відправлення правосуддя та правом на свободу вираження поглядів під час судового переслідування за неповагу до суду (В. Теремецький та ін. (2022) [8], особливостях та порядку притягнення до дисциплінарної відповідальності (О. Овчаренко та Я. Ковальова (2019) [9], Р. Бондарчук (2020) [10]), а також до відповідальності за неповагу до суду як в Україні, так і різних країнах світу (В. Теремецький, С. Старовойтова, Н. Гуц [11]).

Серед наукових праць, в яких досліджувалися відносини між адвокатом та суддею, варто виділити роботи З. Ромовської (2013) [12], Т. Вільчик (2014)[13], В. Заборовського (2015) [14], О. Хотинської-Нор (2018) [15]. Однак, поряд із цим, сьогодні існує потреба у більш детальному вивченні таких відносин з метою запобігання можливої упередженості та забезпечення прозорості правосуддя, оскільки ці відносини можуть впливати не лише на результати судових рішень, а й на загальну якість правосуддя.

3. Мета та завдання дослідження

Метою дослідження є визначення ролі професійної етики у формуванні взаємовідносин між адвокатом та суддею, а також впливу особистих відносин між адвокатами та суддями на процес ухвалення судових рішень.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. проаналізувати природу відносин між адвокатом і суддею;
2. визначити роль професійної етики та вплив відносин між адвокатами та суддями на процес ухвалення рішень.

4. Матеріали і методи

Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання. Серед наукових методів варто назвати метод філософської діалектики, який розкривається за допомогою методів аналізу і синтезу, сходження від простого до складного, від абстрактного до конкретного, а також порівняльно-правовий метод пізнання, метод ідеалізації та формалізації. Матеріалами для написання цього дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних вчених, норми національного, зарубіжного та міжнародного законодавства.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Відносини між адвокатом і суддею мають глибоке історичне коріння, адже вони формувалися протягом століть і розвивалися в контексті постійної боротьби за забезпечення правосуддя, суддівську незалежність та захист прав людини. Сьогодні ці відносини відображають розвиток правових систем і змін в суспільному сприйнятті ролі права та правосуддя.

За своєю суттю відносини між адвокатом і суддею є складними, динамічними та критичними, знаходяться на перехресті правових норм, професійної етики та особистих стосунків.

Відносини між адвокатами та суддями регулюються як міжнародному, так і на національному рівні. Зокрема, Бангалорські принципи судової поведінки містять положення про необхідність дотримання суддею етичних норм та недопущення проявів некоректної поведінки під час здійснення будь-якої діяльності, пов'язаної з його посадою. При цьому у відносинах з адвокатами, що мають постійну практику в суді, суддя повинен уникати ситуацій, які можуть викликати обґрунтовану підозру, створити видимість наявності у судді певних схильностей чи упередженого ставлення [16]. У висновку Консультативної ради суддів № 16 виділено основні принципи взаємодії суддів та адвокатів в судах ЄС, зокрема:

- 1) відносини між адвокатом і суддею завжди повинні прагнути до взаєморозуміння;
- 2) збереження неупередженості суду та іміджу неупередженості має важливе значення;
- 3) судді та адвокати користуються правом на свободу вираження поглядів і це право може бути обмежене лише для збереження авторитету та неупередженості судової влади;
- 4) між суддями та адвокатами має бути налагоджена належна комунікація для забезпечення швидкості та ефективності розгляду справи;
- 5) держави повинні запровадити системи, що полегшують зв'язок між суддями та адвокатами [17].

Щодо України, то відповідно до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, суддя зобов'язаний «... виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду...» (пп. 2 п. 7 ст. 56), «виявляти повагу до учасників процесу» (пп. 4 п. 7 ст. 56) [18]. До того ж відповідно до ст. 58 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» «...питання етики суддів визначаються Кодексом суддівської етики...» [18], а відповідно до ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську

діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний «... дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики...» [19]. Отже, саме Кодекс суддівської етики [20] та Правила адвокатської етики [21] містять загальнови-значні деонтологічні норми і правила, що є обов'язковою системою орієнтирів для забезпечення збалансованості та практичного узгодження професійних прав та обов'язків суддів і адвокатів відповідно до їхнього статусу в Україні.

Варто зазначити, що кодекси етики були розроблені та опубліковані у всьому світі для надання рекомендацій у формуванні повсякденної практики суддівства та представлення інтересів клієнтів, встановлення основних цінностей, принципів, етичних орієнтирів судової та юридичної практики [22]. В цьому аспекті слід погодитися з твердженням Дж. Ліхтенберга, що кодекси судової етики слугують символічною роллю публічного проголошення відданості судової спільноти певним цінностям та принципам [23].

Звичайно, етичні стандарти для суддів або адвокатів варіюються від абстрактних цінностей і принципів до більш практичних професійних стандартів. Наприклад, Збірник етичних зобов'язань судової влади у Франції є зразком комплексного керівництва, спрямованого на підтримку суддів, оскільки містить коментарі та рекомендації, спрямовані на полегшення тлумачення Бангалорських принципів судової поведінки [24].

Варто зазначити, що, незважаючи на зростаючу популярність етичних кодексів, вони не здатні охопити всі можливі ситуації, з якими можуть стикатися судді або адвокати, і не можуть забезпечити, щоб усі дотримувалися високих етичних стандартів [25]. Тому, хоча етичні кодекси є важливими інструментами, вони не можуть замінити критичне мислення та моральні міркування, необхідні в юридичній практиці.

Незважаючи на те, що професійна етика та правові рамки спрямовані на запобігання впливу особистих відносин між адвокатами та суддями на результат справи, на практиці існує чимало чинників, здатних вплинути на судовий процес. На жаль, в Україні відсутні дослідження щодо впливу відносин між адвокатами та суддями на ухвалення судових рішень, тому нами проведено аналіз наукових розвідок зарубіжних вчених. Зокрема, досліджуючи вплив правовідносин між адвокатами та суддями, які є випускниками одних і тих самих юридичних шкіл, Т. Лю та Д. Чжан дійшли висновку, що мережі юридичних шкіл можуть впливати на результати розгляду справ. Наприклад, у справах про медичну недбалість шанси на позитивний результат для позивача значно зростають, якщо справа призначена судді, який навчався у тій самій юридичній школі, що й адвокат позивача [4]. М. Верхаген та Дж. Ям у своєму дослідженні довели, що існує взаємозв'язок між освітніми та кар'єрними процесами соціалізації адвоката та судді, і, як правило, судді ухвалюють рішення на користь тих адвокатів, які мають схожість із суддею в одній із двох категорій: освіті або місці роботи [5].

Попри те, що у світі вже давно утвердилася гендерна рівність, дослідження свідчать, що навіть сьогодні стать адвоката може впливати на ухвалення рішень суддею. Зокрема, Дж. Шмер, Е. Кахені, Т. Сарвер та М. ДеКаміллліс, вивчаючи рішення апеляційних судів США, в яких протягом тривалого періоду часу працювало більше жінок-суддів, дійшли висновку, що судді, як правило, частіше підтримують позицію жінок-адвокатів, навіть за відсутності гендерно обумовлених питань. Однак, коли справи оскаржувалися до судів вищої інстанції, то судді цих судів виявляли меншу схильність підтримувати позицію жінок-адвокатів у таких справах [3].

А. Ворден та ін. у своєму дослідженні продемонстрували, що присутність захисника, який представляє інтереси підсудного у кримінальній справі, пов'язаний з серйозними звинуваченнями під час першої появи в суді, може вплинути на критичні рішення судді щодо досудового звільнення, застави та утримання під вартою. Дослідження, проведене у таких справах в двох округах штату Нью-Йорк, виявило, що коли відповідач представлений адвокатом під час першої появи на суді, то судді частіше звільняють підсудного під підписку про невиїзд або під нагляд, встановлюють менші суми застави, і в результаті обвинувачені проводять менше часу під вартою до ухвалення вироку [26].

Отже, проведений аналіз наукових досліджень свідчить, що відносини між адвокатами та суддями, їхня освіта й кар'єра, а також особисті фактори, такі як стать, соціально-економічний статус і поведінка, можуть значно впливати на ухвалення судових рішень. Це підкреслює необхідність подальших досліджень в Україні для глибшого розуміння таких взаємодій у національній правовій системі.

Слід зауважити, що поведінка адвокатів і суддів визначається не лише з нормами права та правилами професійної етики, але й їхніми особистими принципами та цінностями [27]. Хоча судді та адвокати зобов'язані дотримуватись професійної неупередженості, їхні емоції можуть відігравати важливу роль в ухваленні рішень. Стресові ситуації, перенавантаження справами, напруження під час судових засідань, особисті симпатії чи антипатії до учасників процесу можуть впливати на сприйняття суддями справи та на оцінку доказів.

Також варто приділяти увагу таким факторам, як недостатня підготовка адвокатів до судових засідань, недотримання процедур, зловживання процесуальними правами, маніпулювання фа-

ктами, свідками, звернення до жалю, обман, а також прояви неповаги до суду. Всі ці дії впливають на емоційний стан судді, що може спричиняти роздратованість, нетерплячість і знижувати рівень довіри до адвоката, впливаючи на об'єктивність оцінки справи. Адвокати ж постійно змушені шукати баланс між вираженням незгоди та дотриманням ввічливості, а також між обов'язком захищати інтереси клієнта і необхідністю зберігати повагу до судового процесу та авторитету суду.

Той факт, що емоції можуть потенційно поставити під загрозу об'єктивність та законність ухвалення судових рішень, означає, що судді повинні прагнути покращити і вдосконалити свої емоційні установки, а не придушувати їх. Наприклад, адвокат, який обізнаний з особливостями поведінки, схильностями та уподобаннями судді, може використати ці знання під час судового розгляду, що може суттєво вплинути на весь процес.

Відповіддю на ці ризики, пов'язані з неконтрольованими емоціями суддів, є приведення їх у відповідність із розумом, розвиток чесноти поміркованості, що сприяє самосвідомості та самоконтролю, а не повній емоційній відстороненості [28]. Ключовим аспектом є не позбавлення суддів емоцій під час судового процесу, а їх узгодження з раціональним підходом, що сприяє більш комплексному та людиноцентричному підходу. Адже суддя впливає на долю людини, від нього залежить, як вона надалі складеться [29]. Визнаючи роль емоцій і свідомо інтегруючи їх у свої міркування, судді можуть ухвалювати більш справедливі рішення, що, зрештою, підвищить легітимність і надійність судової системи.

Сьогодні різні юрисдикції шукають шляхи покращення відносин між суддями та адвокатами, реалізують програми підготовки суддів, спрямовані на підвищення навичок спілкування та співпраці, щоб допомогти суддям та адвокатам краще зрозуміти один одного. Наприклад, у Франції в 2019 році Касаційний суд, Вища рада судової влади, чотири Конференції голів судів та юрисдикцій, Асоціація адвокатів Франції, Національна рада адвокатів Франції, Конференція президентів адвокатури Франції та за кордоном, а також Паризька колегія адвокатів заснували Спільну консультативну раду з питань етики відносин між магістратами та адвокатами. З моменту свого створення ця рада регулярно проводить засідання. Основною метою формування цієї ради було надання консультативних висновків та рекомендацій, створення посібника з належної практики та визначення необхідних реформ щодо етики у професійних відносинах між адвокатами та суддями [30]. У 2022 році одна з груп цієї ради підготувала доповідь, у якій було висвітлено основні труднощі у відносинах між адвокатом і суддею. Вони стосувалися клопотань про направлення, наявності конфлікту інтересів, поведінки під час судового засідання, порушення принципу змагальності, а також булінгової та обструкціоністської поведінки. У доповіді також зазначено, що для вирішення цих практичних питань були сформовані пари адвокатів та суддів, які спільно працювали над їх розв'язанням. У результаті проведеної роботи було створено посібник, у якому перераховано можливі шляхи вирішення зазначених ситуацій та запропоновано відповідні рефлексивні рішення [31].

Юрисдикції все частіше визнають важливість програм наставництва, де досвідчені судді та адвокати спрямовують нових фахівців на найкращі практики конструктивної взаємодії. Просуваючи ці ініціативи, правові системи прагнуть створити більш сприятливе та ефективне середовище для всіх залучених сторін, що в кінцевому підсумку призведе до більш справедливих та ефективних судових результатів.

Перспективи подальших наукових досліджень можуть бути пов'язані зі збором емпіричних даних для аналізу та розкриття актуальних проблем відносин між адвокатом та суддею в Україні, зокрема шляхом проведення опитувань серед адвокатів і суддів, а також збору статистичних даних з цієї тематики. Слід зазначити, що проведення дослідження було обмежене об'єктивними умовами, зокрема режимом воєнного стану та військовими діями на частині території України. Це призвело до відсутності аналітичних матеріалів і статистичних даних про кількість адвокатів, притягнутих до дисциплінарної відповідальності за скаргами суддів у масштабах всієї країни.

6. Висновки

1. За своєю природою відносини між адвокатом та суддею є складними, динамічними і критичними, оскільки вони перебувають на перетині правових норм, професійної етики та особистих взаємодій.

2. Відносини між адвокатами та суддями є важливою складовою судового процесу, адже впливають на ефективність та справедливість ухвалених рішень. Ці відносини формуються через складну взаємодію історичних, етичних, професійних чинників, а також особистих взаємодій. Ефективна комунікація, взаємоповага та чітке усвідомлення ролі кожної зі сторін мають вирішальне значення для зміцнення конструктивних відносин.

До того ж, результати дослідження свідчать, що, хоча етичні кодекси створюють необхідні рамки, вони не здатні врегулювати всі можливі конфлікти або ситуації, що можуть виникати в залі суду. Загалом конструктивні відносини між суддями та адвокатами є важливим елементом забезпечення цілісності правової системи. Дотримуючись встановлених етичних стандартів та підтри-

муючи атмосферу взаємної поваги та професіоналізму, судді та адвокати сприяють здійсненню правосуддя у відповідності до потреб усіх учасників процесу, підвищуючи тим самим рівень довіри та надійності судової системи.

Конфлікт інтересів

Автори декларують, що не мають конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводиться без фінансової підтримки

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних.

Використання засобів штучного інтелекту

Автори підтверджують, що не використовували технології штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

Література

1. Dieng, A. (1997). Role of Judges and Lawyers in defending the rule of law. *Fordham International law Journal*, 21 (2), 550–557.
2. Shepard, R. T. (2000). Judicial Professionalism and the Relations between Judges and Lawyers. *Notre Dame Journal of Law, Ethics and Public Policy*, 14 (1), 223–244. Available at: <https://scholarship.law.nd.edu/ndjlepp/vol14/iss1/8>
3. Szmer, J., Kaheny, E. B., Sarver, T., DeCamillis, M. (2013). The Impact of Attorney Gender on Decision Making in the United States Courts of Appeals. *Journal of Women, Politics & Policy*, 34 (1), 72–100. <https://doi.org/10.1080/1554477x.2013.747898>
4. Liu, T., Zhang, D. H. (2020). Do Judge-Lawyer Relationships Influence Case Outcomes? *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3711873>
5. Verhagen, M. D., Yam, J. (2021). The law of attraction: How similarity between judges and lawyers helps win cases in the Hong Kong Court of Final Appeal. *International Review of Law and Economics*, 65, 105944. <https://doi.org/10.1016/j.irle.2020.105944>
6. Жуков, С. (2018). Професійна етика суддів: правові аспекти. *Підприємництво, господарство і право*, 12, 182–185.
7. Вітюк, Г. (2019). Етичні основи суддівської діяльності та особливості їх міжнародно-правової регламентації. *Підприємництво, господарство і право*, 6, 331–336. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.62>
8. Teremetskiy, V., Korovaiko, O., Vasylenko, M., Zhuravel, Ya., Khovpun, O., Kravchenko, V., Muliar, H. (2022). The Contempt of Court: Balance Between the Protection of the Administration of Justice and the Right to Freedom of Expression. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 25 (S2), 1–7. Available at: <https://www.abacademies.org/articles/the-contempt-of-court-balance-between-the-protection-of-the-administration-of-justice-and-the-right-to-freedom-of-expression-13359.html>
9. Овчаренко, О. М., Ковальова, Я. О. (2019). Дисциплінарна відповідальність адвоката: дискусійні аспекти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*, 40, 168–172. <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.40.38>
10. Бондрачук, Р. (2020). Особливості процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та шляхи її удосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*, 5, 270–273. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-5/65>
11. Теремецький, В. І., Старовойтова, С. М., Гуц, Н. Г. (2021). Особливості притягнення до відповідальності за неповагу до суду в окремих країнах світу. *Наше право*, 1, 145–150. <https://doi.org/10.32782/np.2021.1.24>
12. Ромовська, З. В. (2013). Суд і адвокат: проблеми співпраці. *Адвокат*, 1 (148), 6–9.
13. Вільчик, Т. Б. (2014). Адвокатура та судова влада: характер взаємовідносин. *Часопис Академії адвокатури України*, 7 (4 (25)), 19–25.
14. Заборовський, В. В. (2015). Окремі проблемні аспекти взаємовідносин адвоката і з судом. *Visegrad Journal on Human Rights*, 2, 104–111.
15. Хотинська-Нор, О. (2018). Деонтологічні засади взаємодії адвоката та суду в процесі здійснення судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*, 2 (51), 161–164.
16. The Bangalore Principles of Judicial Conduct (2002). Available at: https://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf
17. Consultative Council of European Judges. Opinion No. (2013) 16 On the Relations Between Judges and Lawyers. Available at: <https://rm.coe.int/1680748226>
18. Про судоустрій і статус суддів (2016). Закон України № 1402-VIII. 02.06.2016. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
19. Про адвокатуру та адвокатську діяльність (2012). Закон України № 5076-VI. 05.07.2012. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
20. Кодекс суддівської етики (2013). Рішення XI З'їзду суддів України. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>

21. Правила адвокатської етики (2017). Рішення з'їзду адвокатів України. 09.06.2017. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
22. Mak, E. (2023). A code of judicial ethics as a signpost and a beacon: on virtuous judgecraft and Dutch climate litigation. *Legal Ethics*, 26 (1), 97–125. <https://doi.org/10.1080/1460728x.2023.2235182>
23. Lichtenberg, J.; Coady, M., Block, S. (Eds.) (1996). *What Are Codes of Ethics For? Codes of Ethics and the Professions*. Melbourne University Press, 15–16.
24. Compendium of the Judiciary's Ethical Obligations. Conseil Supérieur de la Magistrature. Available at: <http://www.conseil-superieur-magistrature.fr/compendium-judiciarys-ethical-obligations>
25. Nicolson, D. (2005). Making lawyers moral? Ethical codes and moral character. *Legal Studies*, 25 (4), 601–626. <https://doi.org/10.1111/j.1748-121x.2005.tb00686.x>
26. Worden, A. P., Shteynberg, R. V., Morgan, K. A., Davies, A. L. B. (2019). The Impact of Counsel at First Appearance on Pretrial Release in Felony Arraignments: The Case of Rural Jurisdictions. *Criminal Justice Policy Review*, 31 (6), 833–856. <https://doi.org/10.1177/0887403419873018>
27. Baron, P., Corbin, L. (2017). The unprofessional professional: do lawyers need rules? *Legal Ethics*, 20 (2), 155–173. <https://doi.org/10.1080/1460728x.2017.1397402>
28. Snijders, T. (2023). Virtuous judges, politicisation, and decision-making in the judicialized legal landscape. *Legal Ethics*, 26 (1), 46–73. <https://doi.org/10.1080/1460728x.2023.2235183>
29. Денисенко, Л., Сироїд, О., Фадєєва, І., Шаповалова, О. (2015). *Бути суддею*. Київ, 216.
30. Le Conseil consultatif conjoint de la déontologie de la relation magistrat-avocat a présenté les rapports issus de ses groupes de travail (2022). Conseil National des Barreaux. Available at: <https://www.cnb.avocat.fr/fr/actualites/le-conseil-consultatif-conjoint-de-la-deontologie-de-la-relation-magistrat-avocat-presente-les>
31. Recueil de cas pratiques interrogeant la déontologie des relations entre avocats et magistrats (2022). Conseil National des Barreaux. Available at: https://www.cnb.avocat.fr/sites/default/files/documents/11bis.cnb-ri_2022-09-09_rapport_-_recueil_cas_pratiques_-_conseil_consultatif_conjoint_de_la_deontologie_de_la_relation_magistrat-avocat.pdf

Received date 06.08.2024

Accepted date 10.09.2024

Published date 30.09.2024

Євгенія Володирівна Дуліба, доктор юридичних наук, професор, кафедра конституційного права та галузевих дисциплін, Навчально-науковий інститут права, Національний університет водного господарства та природокористування, вул. Соборна, 11, м. Рівне, Україна, 33028

Владислав Іванович Теремецький, доктор юридичних наук, професор, завідувач сектору, сектор проблем реалізації господарського законодавства, відділ проблем модернізації господарського права та законодавства, Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України», бул. Тараса Шевченка, 60, Київ, Україна, 01032

***Corresponding author:** Yevheniia Duliba, e-mail: dulibayevheniia@gmail.com